

БІДНІСТЬ ПО-ЄВРОПЕЙСЬКИ: ЧИМ «ЗЕЛЕНІША ТРАВА ЗА БУГРОМ»?

Вінницький національний технічний університет

«А у мене останнім часом щось усе не так: «Мерс» вчора розбив, дружина набридла, джакузі протікає ... А ти ж як?»

- А я вже три дні нічого не їв ...

- Ні, брате, так не годиться! Треба ж себе змушувати!»

(З відомого анекдоту)

Анотація

Розглядається проблема бідності як соціального феномену в країнах Європи. Підкреслюється відносність цього поняття як з точки зору психологічного сприйняття так і існуючих умов матеріального життя сучасних європейських держав.

Ключові слова: бідність, Європейський союз, структура доходів, середні витрати.

Abstract

The problem of poverty as a social phenomenon in European countries is considered. The relativity of this concept is emphasized both from the point of view of psychological perception and the existing conditions of material life of modern European states.

Keywords: poverty, European Union, income structure, average expenditure.

Вступ

Європейський союз вважають територією благополуччя, де бідності не існує і близько. Відомий нам рівень матеріального добробуту громадян європейських країн визначає основний тренд бажання українців стати членами європейського співтовариства [1-4]. Однак до «отруйних» парадоксів цього моменту слід віднести те, що бідність існує й в благополучних країнах Європи. Метою роботи — є визначення сутності цього поняття а також його порівняльної відносності у країнах із різним економічним рівнем розвитку.

Результати дослідження

Перш за все, важливо розібратися в сутнісному розумінні цього феномена, бо бідність — поняття для кожної країни є дійсно відносним. Якщо в Британії бідними є ті, хто заробляють менше 970 євро на місяць, то в Румунії лише ті, чий доходи не перевищують 160 євро [5]. Наприклад, 56% громадян благополучної Німеччини стурбовані перспективою фінансової нестабільності в старості. А ось в Україні бідними себе вважають тільки 10% українців [6].

За мірками Європейського союзу, бідність — це коли громадяни заробляють менше 60% середньої зарплати по країні. Звідси наявність бідних у тій чи іншій країні залежить від того, наскільки є великим розрив між доходами громадян. Приблизно однакова структура доходів населення — означає скорочення бідності. І навпаки: в багатій країні низько оплачувані верстви населення вимушені страждати від бідності, якщо їхні доходи різко відрізняються від середнього рівня.

Рекордне зростання бідності відзначається, наприклад, в Люксембурзі — однієї з найбагатших країн-учасниць Євросоюзу. Ризик бідності громадян у віці 18-24 років в цій багатій країні виявився другим за величиною серед усіх країн Європи. Гірше показники бідності тільки у румунській молоді (виходячи з даних Євростату). Тому Люксембург виявився одержувачем з європейських фондів в перерахунку на душу населення: кожен люксембуржець умовно отримує на рік від ЄС 2278 євро.

Для порівняння: грек — 448 євро, поляк — 240 євро, а ірландець — всього 37 євро [7]. У той ж час, для сотень мільйонів жителів країн, що розвиваються, Європа залишається недосяжним раєм.

Цікаво, що в контексті нашого питання, в Європі визначено дев'ять таких позицій: 1) наявність телефону; 2) наявність кольорового телевізора; 3) наявність пральної машини; 4) наявність автомобіля; 5) грошей вистачає для відпочинку поза домом щонайменше тиждень на рік; 6) грошей вистачає на страви з м'яса, риби через день; 7) є можливість дозволити собі непередбачені витрати; 8) грошей вистачає на підтримку достатньої температури в своїх оселях; 9) грошей в повній мірі вистачає на оплату орендних і комунальних платежів. Тобто, якщо три з цих позицій відсутні — люди вважаються бідними. Якщо відсутні чотири — то вкрай бідними.

Однак за об'єктивний критерій слід узяти показник Світового банку, який вважає бідними тих людей, які живуть менше, ніж за 1,9 долара на день, виходячи з так званого «паритету купівельної спроможності» (ПКС). Тобто, якщо людина живе менше, ніж за 1,9 дол. на день, то це є свідченням крайньої бідності. А витратити більше не можуть собі дозволити 736 млн. жителів планети. До них відносяться населення Бурунді, Малаві, Конго, Мадагаскару й ще десятка країн Африки, Азії, Південної Америки та острівних країн Тихого океану. Для країн із доходами нижче за середні, цей показник — 3,2 дол., з високим достатком — 5,5 доларів за ПКС. За даними того ж Світового банку, майже половина населення Землі живе за межею бідності, коли базові потреби не можуть забезпечити 3,4 млрд. жителів планети [6].

І навпаки, щоб вважатися країною із високим доходом, її внутрішній національний дохід (ВНД) на душу населення повинен складати сьогодні більше за 12375 доларів. У 2018 році, за даними Світового банку, цей показник для України становив 2660 доларів. Україна в рейтингу опинилася між Папуа-Новою Гвінеєю (2530 дол.) і Єгиптом (2800). Причому за останній рік наш показник покращився. У 2017-му з показником у 2260 дол. Україна перебувала на три щаблі нижче за Папуа-Нову Гвінею, між Лаосом (2240 дол.) і Узбекистаном (2350). Найбіднішими країнами по ВНД на душу населення залишаються Бурунді (280 дол.), Малаві (360) і Нігер (380). А найбагатшими виявилися Ліхтенштейн (116430), Бермудські острови (106140) та Швейцарія (83580).

Ще точніше, якщо говорити про досить великі держави, то трійка лідерів сьогодні така: Швейцарія — 83580 дол. на душу населення, Норвегія — 80790 дол., Макао (адміністративний район Китаю) — 78320 дол. [8].

Однак цікаво інше. Громадяни Швейцарії, як не парадоксально, також серйозно переймаються проблемою бідності. Згідно останнім звітам уряду, кожен 12-й її житель — бідує (!). Бо за швейцарськими мірками, бідність — це якщо сім'ї з 4-х чоловік доводиться жити менш ніж на 4000 франків на місяць (в перерахунку на гривню, це близько 105 тис. грн. на сім'ю з 4-х чоловік!). Саме за цими мірками за останніх кілька років бідність в країні збільшилася на 20%. Сьогодні більш 675 тис. швейцарців живуть за цією межею бідності. Серед них багато сімей із одним батьком, оскільки дитячі заклади дуже дорогі й батько-одинак змушений працювати неповний день. А також багато бідних серед людей 50-60 років, які ще не пенсіонери і до недавнього часу обходилися роботодавцю дорожче за молодих працівників [8].

Таким чином, ще раз слід підкреслити, що поняття бідності є досить відносним стосовно різних країн і визначається як суб'єктивними так і об'єктивними показниками. Якщо взяти абсолютні показники, то виявляється, що 119 (з приблизно 550 мільйонів громадян Європейського Союзу) — бідняки (!). Соціальні виплати дозволяють їм тягнути лише злиденне існування; вони відчувають велику потребу в найнеобхіднішому або, працюючи, мають дуже низький дохід.

Відносно України, Всесвітній банк в своїх звітах розраховує бідність виходячи з 5,5 дол. на день. За цим показником у нас ситуація набагато краща за інші країни, з якими ми в одній групі доходів, якщо брати ВВП або валовий національний дохід на душу населення. Менше 5,5 дол. за ПКС на людину на день живе 66% населення в Киргизстані, 50% — у Вірменії, 44% — в Грузії. У Молдові таких 16%. Тоді як в Україні — 4%.

Теоретично, чим бідніша країна, тим більше витрати на харчування. Сьогодні українці 48% своїх доходів витрачають на їжу. Хоча до 2016 року цей показник доходив до 53%, згідно звітів Держстату. Середні витрати європейців на їжу становлять 12% від доходів. Наприклад, британці витрачають на їжу 10%, нідерландці — 10,6%, поляки — 17%, литовці — 27% [6].

У багатьох країнах «старої» Європи в останні роки відзначається зростання бідності. Цей факт підтверджується не тільки статистикою, а й зростанням протестних настроїв. Останні дані Євростату свідчать, що зростання цього показника в порівнянні з 2015 роком досить невеликий — 24,4% проти 23,7% [9].

Найбільше злидні зачіпають болгар (41,3%), найкраще справи йдуть у чехів - 14%. Австрійці займають місце в середині списку з 18,3%.

Дослідження, що охоплює період із 2008 по 2015 рр. свідчить, що найбільше за цей час бідність зростає в Греції. Там вона піднялася з 28,1% (2008) на цілих 7,6 процентних пунктів. Суттєві надбавки цього показника відзначені на Кіпрі (+5,6), в Іспанії (+4,8), в Італії (+3,2) і в Люксембурзі (+3,0). Помітно краще ідуть справи в Польщі (-7,1), Румунії (-6,9) і Болгарії (-3,5).

Висновки

В нашій суспільній свідомості Європа зазвичай вважається місцем, де життя налагоджене найкращим чином і немає майже ніяких проблем. Але цей образ в деталях не завжди відповідає дійсності, про що свідчить опублікований нами матеріал щодо дослідження бідності в Європі.

Безумовно, не слід згущувати фарби: «бідна» людини в Європі проживає в більш комфортних умовах, ніж в Україні. Тому бідність — це досить відносне поняття. Навіть якщо Україна стане членом Європейського союзу, ця відносність залишиться на психологічному рівні, бо велику роль відігравало і буде відігравати власне сприйняття бідності. В реальній матеріальній площині слід зважати на те, що доволі часто відносна бідність є більш руйнівною, ніж абсолютна. Бути бідним в благополучних європейських країнах значно болючіше, ніж бути жебраком в злиденній африканській оселі. Але бути відносно бідним в європейській країні означає миттєво випасти з суспільства. Бідність не дає людині свободи вибору, фактично позбавляє його цілого набору прав, підриває демократичний характер суспільства тощо.

Занадто концентруючись на тому, щоб юридично стати членом Європейської співдружності, Україна ризикує потрапити в дещо інше місце, ніж нам сьогодні видається, якщо популістська свідомість громадян буде занадто далекою від реальності. Адже, як говорив відомий український поет: «не впадуть ковбаси з неба, з неба манни не проси...». Власне, подібне сталося з деякими східноєвропейськими країнами (Угорщина і Латвія, мабуть, найбільш яскраві приклади), які покладали на членство в ЄС величезні надії. Але отримали в результаті істотно більше проблем, ніж вигод.

Для України рецепт цілком очевидний: щоб подолати проблему бідності в нашій країні слід піднімати її економіку, що є головним трендом виживання в умовах сучасних глобалізаційних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Корнієнко В. О. Євросоюз: українська мета на тлі європейських проблем. *Матеріали XLVIII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*, Вінниця, 13-15 березня 2019 р. Електрон. текст. дані. 2019. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2019/paper/view/6809> (дата звернення: 15.03.2020).
2. Корнієнко В. О. Україна — ЄС: перспективи інтеграції в контексті сучасних викликів. *Інтеграційний вибір України: історія, сучасність, перспективи : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Вінниця, 10 квітня 2012 р. Тернопіль : Крок, 2012. Т. II. С. 204–209.
3. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. Формування європейської ідентичності: аргументи для України. *Політологічний вісник*. Вип. 80. Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка, 2018. С. 20-35.
4. Корнієнко В. О. Європейська ідентичність: міф чи реальність? *Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14-23 березня 2018 р.* Електрон. текст. дані. 2018. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2018/paper/view/4836> (дата звернення: 15.03.2020).
5. Кокшаров А. Как считать бедность. *Эксперт*. 2010. №49. URL: <https://expert.ru/expert/2010/49/kak-schitat-bednost/> (дата обращения: 15.03.2020).
6. Андроник В. В Украине бедняков меньше, чем во Франции: где проходит «черта бедности». *Сегодня*. 2019. 16 июля. URL: (дата обращения: 15.03.2020).
7. Кто получает больше денег европейских фондов? Не угадаете! *Вся Европа*. 2016. №10(114). URL: <http://alleuropa.ru/?p=13692> (дата обращения: 15.03.2020).

8. Романюк А. Много «бедных» и проблемы с пенсионными фондами: что волнует страну с самым высоким уровнем доходов. *Сегодня*. 2019. 10 июля. URL: <https://www.segodnya.ua/economics/enews/uroven-blagopoluchiya-cto-volnuet-stranu-s-samym-vysokim-urovнем-dohodov-1296386.html> (дата обращения: 15.03.2020).

9. Нижегородцев А. Сколько бедных в Европе? URL: <http://alleuropa.ru/?p=13698&print=print> (дата обращения: 15.03.2020).

Корнієнко Валерій Олександрович — д-р політичних наук, професор, завідувач кафедри соціальнополітичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: valkorney1958@gmail.com

Valery Kornienko — Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: valkorney1958@gmail.com